

Universitätsbibliothek Wuppertal

**Linguarum Vett. Septentrionalium Thesaurus
Grammatico-Criticus Et Archæologicus**

Hickes, George

Oxoniae, 1705

Caput vigesimum primum. Continens regulas syntaxeos

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

<urn:nbn:de:hbz:468-1-1559>

CAPUT VIGESIMUM.

De interjectionibus.

INTERJECTIONES execrantis, vue, vuah, vœ: ut, vue vuarth thi Hierusalem, vœ tibi Hierusalem. C. C. Boreales Angli dicunt, wa wruth thee, vœ tibi. Vuah vuarth thefaro vueroldi, quat hie, ef thu iro scoldis giuuald egan, vœ mundo, inquit ille, si tu illum gubernares. C. C.

Demonstrant. Vide adverbia demonstrandi. Ut in aliis linguis, ita in *Franco-Theotisca* colligantur in ordinem interjectiones Admirantis, Lætantis, Dolentis, Abominantis, Ridentis & Deridentis, Vocantis & Silentii, Jubentis, Exclamantis, Minantis, &c. quas brevitati consulens omitto.

CAPUT VIGESIMUM PRIMUM.

Continens regulas quasdam Syntaxeos, & nonnullas observationes Linguae Francicæ genium & ingenium amplius explicantes.

IMPARATIO in Lingua Franco-Theotisca duobus modis exprimitur, ut apud Latinos; vel per conjunctionem than vel thanne, quæ quam significat; vel per ablativum nominis rem minorem in comparatione significantis: ut, thiu suoze thinere gratiae is bettera, than thiu skarphe therò legis. w. Thiu genatho thines evangelii suozer is than thiu austerioris therò ewo. w. So mikilu is hie bettera than ik, tanto me præstantior est. C. C. Wanda also thaz gold diurer is thanne eynig ander gesmithe, nam quemadmodum aurum charius est ullo alio metallo. w. Bezzere is thiu suoze mines evangelii, thanne therò aldon ewon asperitas. w: Bettere fint thine spune, than ther win. w. Wanda bezzere fint thine spune themo wine. Willeramus.

II. Adjectiva Superlativi gradus in constructione posita regunt genitivum: ut, thuo vuas endigo allaro manno thes vuifosten, tum vitam finivit omnium hominum sapientissimus. C. C. That is egeslicost allaro thingo forohlicost firio barnon, id omnium est maxime terrible, & metuendum hominibus. C. C. That hus Godes allaro vuoho vuunsamost, Domus illa dei omnium saecorum maxime delectabile. C. C. Sic legitur, cuningo craftigost. Vuiuo sconesta; gumono befta; Barno rikioft. C. C. Adam therò gomono vuas manno eristo. Oftr.

III. Nomina distributiva & partitiva, & distributivæ & partitivæ posita regunt genitivum: ut, so war so ir joh eynega juwera geluchon vinded, ubicunque aliquam vestiarum sodalium inveneritis. w. Was hiro aller egelich mer vane himo kunde gelagan, quid quisquam illorum (vel unusquisque illorum) mibi de illo posset indicare. w. Her allero jegelich hauet sin fuerd an handon, illorum omnium quilibet tenet gladium suum manu. And hero neheyn ni lazat sin fuerd van sinemo thihe, & illorum nemo dimittit [solvit] gladium à femore. w. Ande sie negheyn gethinga ne hauon an him feluon thurgh eynega hiro woledada, & nullam fiduciam in seipsis repouint propter ullum suorum bonorum operum. w. Hiro nehein ne is unbarigh, earum nulla est infæcunda. w. In einemo thinero ougan, in uno oculorum tuorum. w. Thaz leith ich thurgh einan jegelican thinero doctorum, Hoc passus sum gratia uniuscujusque tuorum doctorum. w. Sefzogh fint therro cuninginnan, aghtzogh fint therò keuse, sexaginta sunt reginæ & octoginta concubinæ. w. Ih bin ein therò sibino therò Gotes drut botono, thie in fineru gisichti fint jo stantenti, ego sum unus septem dei nuntiorum qui in conspectu ejus semper stant. Oftr. Ther man ther giuet thusent siluerinero penningo, homo, qui dabit mille nummos. w. Therro ther ein ze anderen mutua charitate coherent. Sagda suothelico huo iro suno scolda obar thesan middulgard managon vuerthan sumon te fulle sumon te frobro firio barno, sane prædictit, ut illius filius quibusdam hominum offendiculo, quibusdam vero consolationi futurus esset per hunc terrarum orbem. C. C. So duat liudeo so huilic so thes herren vueli huld githianan, sic omnis facit, [vel singuli sic faciunt] qui domino fideliter servire velit. C. C. Allaro barno gihuilic, hominum unusquisque. C. C. That hie unreht gimet odrum manne, ut injustum faciat alius hominibus. C. C. Than fuortun im ok fan Hierusalem therò jungrono tuena, tum ab Hierosolyma ad illum profecti sunt

sunt duo discipuli. C. C. Quat that hie vuari gisendid tharod that hie thar gimanodi manno gihuilican therod hoibid scatto, dixit se eò missum fuisse, ut à singulis peteret pro capite nummum. C. C. Andreas endi Petrus farlietan all samod so huat so sea bi therod aho haibdun giuuūnnanes, Andreas & Petrus nihil non facultatum, quas acquisiverant, juxta mare prorsus reliquerunt. C. C. That sia bi thes vuateres stade iro aldan fader farlietun, endi all that sia thar fehes ehtun, ut patrem suum senem, & quicquid bonorum possiderent, juxta lacus oram relinquerent. C. C. Endi ni latat thes melmes vuht folgon an juuuon foton, ac scuddeat it fan juuuon scohon, & ne finite quid pulveris vestris pedibus adhædere, sed excutite illud à calceis vestris. C. C. Endi harmes filo giuurkeat, & multum mali facit. C. C. Filu thesles liutes in abuh irrentes ist er ze Gotes henti vuola therenti, multos ex hoc populo in iniuitate errantes bene ad manum Dei reducet. Otfr.

IV. Multa adjectiva, ut quæ reatum, meritum, plenitudinem, &c. significant, genitivo gaudent: ut huat vuileat grudeon thes adelian te duome ef hie dodes nu vuidig bi sulicon uuordon; that vuerod all gisprac folc Iudeono that hie vuari thes ferahes scolo, vuities so vuidig, quid? vultis ne, ô Judei, hunc condemnare, si modo ob talia verba mortis dignus sit: omnis multitudo, & populus Iudeorum respondit, quod mortis reus, & supplicii dignus esset. C. C. Antfahat ina than eft under juuua folcscipi, ef hie si is ferahes scolo, im so adeliat ef hie si dodes vuerth, tum si mortis est reus, recipite illum inter vos, & condemnate illum si mortis dignus est. C. C. Nu ik mid theson ludon ni mag findan mid thius folku that hie is ferahes si furi thesaro scolu sculdig, jam vero non possum invenire cum hoc populo, & plebe, quod coram hac multitudine (vel conventu) mortis reus sit. C. C. Guate thegana Gote thiononte, joh. vuif domes folle, boni servi deo servientes, & pleni sapientiae. Otfrid.

Adiectivum absolute positum fit substantivum, & ut tale, regit genitivum. Sic Tat. I. 2, Uzzan fin ni uuas vuht gitane, sine ipso factum est nihil.

V. Verba recordandi, & obliviscendi, expectandi, precandi, tentandi, curandi, cognitionis, & sensus, admirandi, custodiendi, fruendi, & gaudendi, liberandi, & dimittendi, inveniendi, & percupiendi, implendi, regunt per elleipsum genitivum; ut sequentia docent.

Verba recordandi & obliviscendi: wir gehugon thinere spune, memores sumus uberum tuorum. w. Wille ich jemer gehugan therod sinero micholon genathon, semper recordabor magnæ illius gratiæ. Gehuge aller thickest min, gehuge ouch minero wundora. w. Wollent sie erhugan proprieæ fragilitatis. w. Min niet vergezanne hauest, non oblitus es mei. w.

Precandi: thes bidden ich, hoc rogo.

Tentandi: so is oc an buokon gescriban, quat hie, that thu ni scalt herren thines fandon thines frahon, pariter scriptum est, inquietabat ille, quod Herum, & dominum tuum non tentabis. C. C. Te hui vuarlogan, quat hie, fandot min, hypocritæ, inquit ille, cur me tentatis? C. C.

Curandi: wanda thu veychenes, ande gelichnisses niet ne ruohest, quia fraudem, & simulationem non curas. w. Min ruohest, me curas. w.

Cognitionis & sensus: iof thu thines felues niet bekennes wiou sconesta, si te ignoras, mulierum pulcherrima. Ich ne warth niet innena therod donorum, thie thir thin sponsus hauet collata, Non percepi dona, quæ in te contulit sponsus tuus. w. Nu werhet her thes wola innane, nunc recte percepit hoc. w. So her thes innena werhet, si rescriverit hoc. Her thes innen is worthan, rescivit hoc. Vuas im thie landes vuard an fastunnea fiorrig nahto manno drohtin so hie thar muoses ni anbet, custos terræ hominumque Dominus jejunaverat quadraginta dies, adeo ut ne quidem cibum gustaret. C. C. Nu ic ju scal seggean, that ic an thesaro vueroldi ni mot mid mannon mer muoses anbitan furthor mid firbon, er than gifullid vuir thirt himlo riki, nunc vobis dicam me non amplius in hac vita cum hominibus cibum gustaturum, donec regnum celorum completum fuerit. C. C. Thine friunde horecent gerno thinero stemma, amici tui avidè audiunt vocem tuam. C. C. Thie ni vuoldun Cristes gerno gihorian, qui non voluerunt Christum studiosè audire. Do wir thes wara, videamus hoc. w. Dot wara thes cuninges, videte regem. w.

Admirandi: thu vuunderest thich therod virtutum. thie thu ane mir scouwest. w. Ecclesiam Christi thie ich er detestabar therod ne magh ich mihi nu volle wunderan. w. Thu wunderest thich therod genathan thiu mir geschehan is. w.

Custodiendi: Thie thes wingardon huudent, qui vineam custodiunt. w. Thes Cristes grubes huaten, Christi sepulchrum custodire. Tat. Huatta des kindes, custodivit puerum. Tat. Ich duon fin feluo allizana wara, illam semper ipse observo. w.

Fruendi & gaudendi: Agleto bad that wi Crist, that siu iro barnes forthbrucan muosti, statim mulier petuit Christum, ut nata sua frueretur. C. C. That vuib faginoda thes that siu iro barnes forthbrucan muosti, mulier in hoc gavisa est, quod filia sua fruitura esset. C. C. So nu thes thinges mugun mendeian mancunni, hoc nunc gaudendum est humano generi. C. C.

Liberandi & dimittendi: That sia drohtin sundeo tomie, ut Dominus illam à peccatis liberet. C. C. That thu sia af sulicon suhteon atomies, ut illam tu liberes à talibus affectibus. C. C. That ju vualdand God letches alate, ut Deus vobis peccatum dimittat. C. C. Ef gi than vuellat alatan ludio gihuilicon therod fundiono thia sia vuid ju selbon hier vuretha giuurkeat, si vultis singulis peccata dimittere, que in vos ipsi irati faciunt. C. C. Endi alat us hebanes vuard menegaro mennsculdio, id est, FIRIN VUERC managaro mennsculdio. nam paulo post

sequitur.

sequitur. Ef gi than vuellat allatan liudeo gihuilicon theror sacono endi theror sundiono, than alatit ju vualdand God fader alohahtig FIRIN VUERC MIKIL managero mennsculdio. C. C.

Inveniendi: ich suoghta hin and ne vand sin niet, quæsivi illum, sed illum non inveni. w. Legitur tamen, fundan mich thie waghtara; &, of ir minen wino vindet. w.

Percupiendi: Ef hie latit ina is muod spanan, that hie ir beginne therar gernean, sicut se in id adeo affectum esse, ut illud percupiat, vel percupere incipiat. C. C. Thuo vuifda sia after iro vuilleon, hiet that siu vuhtes than er ni gerodi for them gumscipie neuan that man iro Johannes an theror hallu hobid gabri alosit fan is lichamon, tum direxit illam secundum suam mentem, jubens ut nibil tunc efflagitaret coram omnibus, quin ut sibi in aulam (vel cœnaculum) adferretur caput Johannis à corpore truncatum. C. C.

Implendi: ni fullit er sih vuines, ouh lides nih eines, non implet se vino, neque cicerd. Ofr.

VI. Verbum etiam adsciscit genitivum per elleipsin, quando pars significatur nomine totius: ut, huem ik hier gebe mines muoses, cui hic datus sim de edulio meo. C. C. Nam hie after thihi thes muoses for them mannon, endi gaf is themo menscathen ludase an hand, postea de edulio sumpsit in conspectu omnium, & frustum tradidit scelastro latroni Iudee. Franco-Galli maxime adhuc affectant hoc loquendi genus: ut, donnez moy du pain; voulez vous boire du vin; au quell je bailleray icy de ce que je mange; apres il prist de ce qu'il mangoit en presence du monde qu'il y étoit, & en donna au mechant traître Iudas.

Hisce addas verbum Ahtean, cuius significationem simplicem extra Syntaxim nondum satis assecutus sum: ut, mi sculun Iudeono noh unsclidigna erlos bindan... ahtean mines aldres egion scarpon, Iudei me innocuum vincituri sunt, & occisuri mucronibus acutis. C. C. Sagda im an suefna flapandion on naht bodo drohtines that that barn Godes fidmuod cunning suocean vuolda ahtean is aldres, noctu angelus Domini illi dormienti & somnienti dixit, quod Rex crudelis infantem quereret ad illum occidendum. C. C. Nu habet thit leoht ageban, quat hie, Herodes se cuning, hie vuelda is ahtean. Herodes, qui voluit eum occidere, nunc mortuus est, inquit ille. C. C.

VII. Verba acquisitivè posita, ut & verba indicandi, dandi, fidendi, gratias agendi, promittendi, auxiliandi, & id genus plurima, regunt Dativum: ut, thu thir Hereberga machost, tu tibi tabernacula facis. Ther cuning Salomon machoda himo seluemo eynan disk thes holzes van libano, mensam sibi fecit rex Salomon de ligno Libani. w. Ich stuont uph thaz ich minemo wino untdade, surrexi, ut aperirem dilecto meo. w. Thir sinemo herren wirchde, qui domino suo operando acquirat. w. Kunde mir, sage mir, indica mibi, dic mibi. w. Thie ich thir giuon, quæ tibi dabo. w. Ne gelounon ich minere virtuosæ constantiæ. w. Willon ich himo thancan, gratias illi agam. w. Thicco gehiez her mir sine cuomst per prophetas, Sæpe adventum suum mibi promisit per prophetas. w. Nu helphe wir hiro thus, nunc illi sic auxiliemur. w.

VIII. Verba docendi duplarem accusativum amant: ut, thar lernostu mich Drohtines gebodes, ibi me doces mandata dei. w.

IX. Verbum vuerthan, haud fecus ac verbum substantivum apud Latinos, duplici dativo gaudet: ut, mah hie mid is lerun vuerthan helithon te helpu, eruditione sua potest esse hominibus adjumento, vel commodo. C. C.

X. Ut in veteribus linguis septentrionalibus à nominibus primitivis alia ejusdem significationis deducuntur peculiari terminatione formata, (ut supra cap. III. r. 16 ostendimus;) sic observandum est idgenus nomina, maxime in auctoribus poëticis, inter legendum occurrere, præsertim in codice Cottoniano: ubi legere est, mundburd, à mund, protectio, patrocinium: ut, liudscepi, à liud, gens, turba, populus: ut, that vuarth thuo all mid vuordon Godas fasto bifangan, endi gifrimid, after thihi huilic than liudscepi landes scoldi vuindost vuualdan.

Folcsepi, à folc, populus: ut, vuas im vuilleo mikil, that hie fulic folcsepi frummean muost, that sia simla gerno Gode thionodin. Antfahat ma than, under juuua folcsepi im so adeliat.

Erlscepi, ab erl, poetice homo, vir: Thuo thihi magat habde ge thionnot ti thanke thiocuninge endi allon them erlscipie, &c.

Gumscipi, à gum, homo: Hiet that sia vuhtes than er ni gerodi for them gumscipie neuan that man iro Johannes an theror hallu hobid gabri alosit fan is lichamon. Gruotta sia for them gumscipie. Thar scoldi, fan Bethlehem cumen riki thi rihtan scal Iudeono gumscipi.

Heriscepi, à heri, exercitus, & poetice multitudo, turba: thuo reop all faman heriscepi Iudeono, thihi mikili menigi.

Landscepi, à land, regio, plaga: nu vuelli ik te vuaron hier marijan huat ik menda that gmina hiubat ouer all thihi landscepi lera forstandan.

Bodscipi, à bod, præceptum, mandatum; thuo vuarth fan Rumuburg rikeas mannes ober all thesa irmin theod Octauianes ban endi bodscipi ober thihi is bredan givuald cuman.

Hugiscefti, à hugi, cogitatio: that gi vuutan muotun an juuon hugisceftion that mikil giruni.

XI. Observandus est elegans usus, in lingua Francica, verbi duon, facere, haud multum discrepans ab isto verbi doen, vel don, apud * Anglo-Saxonæ; & Do apud Anglos; cuius ope evi-

* Vide Grammaticæ Anglo-Saxonice, caput XVI. regul. 26.

tatur ejusdem verbi in una sententia repetitio, quā aures offenduntur: ut, ther hals, ther dragat thaz ezzan in then buch, ande dragat auor thiē stemma uz, famo duont doctores tui, sie ambeſtent themo liude cibum vitæ, and ophenent himo the doychene therō gescripte; *Ang the neck drawes the meat into the belly, and also drawes the voice out, as thy doctours D D, who minister the meat of life unto the people, and open unto them the mysteries of the scriptures.* Crocus liesket thaz brinnende fierer, famo duot *charitas* su liesket multitudinem peccatorum: *Crocus quencheth the heat of a feaver, so D D T H Charity, which extinguisheth a multitude of sins.* Also thiū *lana, quæ vertenda est in purpureum colorem,* zaller erist ze samene gebunden wirther, ande thar nah geleget in thiē *canales,* thar su genezzet wirthe, famo duont thine filii, *configunt timore meo carnes suas* and nitherent sich in *canalibus humilitatis:* *As wooll, which is to be dyed into a pourple colour, is first of all bound together, and then laid in chanells, where it is moistned;* so D D thy sons, they unite themselves together in my fear, and then debase themselves in the chanells of humility. Hiz ne verid nie so niet, so hiz eer deda, it doth not go now so ill as it D J D formerly. Siheſ thu wie hir tha ouene sted ze then linebergon, so her sprechan wila ze then, thie nithana fint, and sih nah hin neygent? also deda unſer drohtin per *viscera misericordie suæ visitavit nos oriens ex alto:* *Seest thou how he stands above at the railes, and speakes to those, who are below, and bowes unto them?* So D J D our Lord, rising on high out of the bowells of his mercy, *visit us below.* Ande wie hough is *ecclesia de gentibus,* thiū ther er was *deserta,* ande *de- relicta adeo per idololatriam,* ande nu ilet *virtutum gressibus de deserto infidelitatis* also *plebs Israe- litica deda per desertum ad terram promissionis:* *And how high is the Church of the Gen- tiles, which was deserted, and relinquished by God for Idolatry, and now hastens from the wildernes of infidelity with virtuous paces, as the people of Israel D J D through the desert to the land of promise.* Bidun allan dag that vuerod for them vuhe, vundrodun alla bibui hie thar so lango lot saligman suitho fruod gumo frahon si- nan theonon thorſti, so thar er enig thesno ni deda; *The multitude waited all the day before the temple, and all wundered that the blessed, and very wise man should have occasion to serve his Lord so long, as never any man D J D before.* Endi alat us managaro mennſculdio also vui oðron mannon duan: *And forgive us our mani- fold sins, as we D D to other men.* Vui quamen hier an moragan, nu ni gibis thu us scatte, than mer thiē thu them oðron duos; *We came hither in the morning, but thou wilt give us no more money, than thou dost to others.* Than scedit hie that farduanun mann thiā farvuarabtun vueros an thiā vuinistrun hand, so duot hie oc thiā la- ligun an thiā suidrun half: *Then he will separate the lost and sinfull men on the left hand, as he will D D the blessed on the right.* Supra diximus haud dissimilem utrum obtinuisse verbi don apud Anglo-Sax. extat exemplum *Marc. VIII. 6. Et dabat discipulis, ut apponeren, & apposuerunt turbæ: and realbe hi⁹ leopningenihtum þ hi⁹ tofapan him ajetton, ⁊ hi⁹ rpa dydon: and he gave to his disciples, that they should set before them [the multitude] and they D J D so.* Peculiaris etiam videtur ista phrasis *D U O N W A R A,* obſervare, conſiderare, videre. Ne duont thes niet wara *nolite hoc conſiderare.* Duo wara, obſerve. Duot wara thes cuninges, *videte, apicite regem.* Thaz ich wara dada of ther wingarda an bluothē wara, *ut viderem si floreret vinea.* Do wir thes wara, *videamus.* Ich duon fin wara, ego eam obſervo. Haetenus de peculiari usu verbi duon apud Franco-Theotiscos; sed an more *Anglorum* istud preponunt aliis verbis ad circumscribendum tempus indicativi præsens, imperfектum & perfectum, ut in sequentibus, *D D you love me, amasne (vel amatisne) me. D J D you say it, dixistine hoc? I D J D strike him, while he was a writing, feriebam il- lum, dum scriberet; vel scribentem percussi; nondum satis compertum habeo.*

XII. Sequentem modum loquendi à Franco-Theotiscis deductum retinent adhuc Franco-Galli. Thiū concordia utriusque populi in una fide, thiū cumet van themo gaue minero hande; *L'accord de deux peuples dans une foy, il vient du don de ma main.* Thiū steiga tha man ze themo dische uph scal gaan, thiū is ruod, *le chemin qu'on doit passer pour aller à la table, il est rouge.* w. Thiē suulc thar the disk upha lagh, thiē waran silverin, auor thiū lineberga, thiū was guldin: *les colonnes sur les quelles la table est appuyée, elles étoient d'argent, mais les balustrades, elles étoient d'or.* Alle thiū genatha thiē ich thir hauan beheizan, thiū ne wirhet er nicht vollighlico ge- leistet, er ich gestygan uphan then palmboum, ich meino an that cruce: *toutes les graces, que je vous ay promisées, ne seront pas accomplies entierement, devant que je monte sur le palmier, c'est à dire, sur la croix.*

Quinimo ut phrasin *Theotiscam* in multis retinent Galli-Francorum, & Normannorum nobilisima progenies, ita verborum *Theotiscorum* haud exiguis numerus in lingua Gallicâ, ut & in Italicâ quamvis tot tantasque mutationes subiit, adhuc supersunt. En nonnulla, utriusque linguæ, quæ originem *Theotiscam* manifeste præ se ferunt.